
Béérkezett könyvek

NEVELÉSLÉLEKTAN

Hirsch, Eric Donald: *Why knowledge matters. Rescuing our Children From Failed Educational Theories*. Cambridge, Ma, Harvard Education Press, 2016, 270 oldal, 16,66 USD

Hirsch közel 90 éves amerikai kulturális kritikus és nevelésfilozófus, aki 30 éve kifejtett kulturális írástudás koncepciója óta kap hideget és meleget jobbról és balról. Új könyve új adatokkal támasztja alá felfogását. A demokratikus nevelés és az esélyegyenlőség kulcsa nem a gyermek- és egyénpontú nevelés, hanem a közös tudások nyújtása mindenki számára. Új könyve két adattípust használ érvei alátámasztására. Az amerikai iskolarendszerben a kifejezetten a tesztelésre felkészítő programok rosszabb teszteredményeket hoznak. Nem sokat segít, ha gyerekeket arra tanítunk, hogy 'emeld ki a lényegét', ahelyett, hogy valóban értelmeznénk a szöveget. Ezen a fonalon általános bírálatának tárgya az a hit, hogy lennének területfüggetlen problémamegoldó készségek, melyek fejleszthetők. Másik fő példája a francia iskolarendszer hanyatlása az 1989-es, ún. Jospin-törvény óta. Ennek lényege a francia forradalom óta meglévő centralizált tanterv és iskolarendszer helyett egy autonóm és gyermekközpontú nevelésfilozófia bevezetése. Azóta romlanak az átlagos eredmények, s nő a társadalmi egyenlőtlenség az iskolákban. Azért a francia példa az érdekes, mert ott a centralizáció révén sok az adat. S mindez, mondja Hirsch, nem baloldali átok. Svédországban jobboldali oktatásirányítás érte el ugyanezt. A könyv üzenete világos. Az egyenlőség és a színvonalas iskola kulcsa ugyanaz: világos tananyag és komoly elvárások. Ezt kiegészíti némi történelmi kritika a gyermekközpontú eszmények romantikus történetfilozófiai kapcsolatairól, kis Gramsci dicsőítés és Bourdieu szidás. Ezek a részek nem erősségei a könyvnek.

KOGNITÍV PSZICHOLÓGIA ÉS PSZICHOLINGVISZTIKA

Andler, Daniel: *La silhouette de l'humain*. Paris, Gallimard, 2016, 555 oldal, 29 EUR

A francia kognitív kutatásból számos kötettel és gyűjteménnyel központi szereplőként ismert elmefilozófus átfogó kritikai könyve a 'naturalizmus' lehetőségeit járja körül a mai kognitív kutatásban. A kritikai naturalizmus lehetőségét keresve igen részletesen elemzi az intencionalitás mint központi vízvonalzó fogalom természettudományos értelmezéseit. Sokoldalúan körbejárja azt, hogy a modern idegtudományi kutatás a képalkotási lokalizációs láz közepette milyen fogalmi gondokkal küzd a gondolat világának lehorgonyzásában. Az evolúciós értelmezések sztenderd anyaga mellett az evolúciós szemlélet fogalmi vitáiról is részletesen beszámol. Az emberi szocialitás „mély értelmezése” külön fejezet, ahol a „mély” Andler számára a társas lény biológiai individualitását jelenti. Itt bemutatja a természetes pedagógia magyar iskoláját is.

Kas Bence (szerk.): *„Szavad ne feledd”. Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére.* Budapest, MTA Nyelvtudományi Intézete, 2016, 381 oldal, ár nélkül.

A 33 tanulmány jóval túlmegy a szokásos Festschrifteneken. A 70 éves ünnepeelt munkásságának java része a mai magyar klinikai pszicholingvisztika gazdag panorámáját nyújtja. Vanak elméleti kérdésfeltevések, mint Csépe Valéria tanulmánya arról, hogyan változik afázia értelmezésünk az agyi elektromos válaszokra épített feldolgozási modellek nyomán, vagy Andor József munkája a kulcsszavakról a szkizofrén beszédben. A legtöbb dolgozat gazdag magyar nyelvi anyagú vizsgálatok összefoglalása, mint Gósy és munkatársai az afáziások fonetikájáról, Hoffmann és munkatársai az Alzheimer szindrómás beszédről, a szerkesztő csapataé az esetjelölés szerepéről nyelvi zavarokban. Ezt kiegészíti számos elméleti és kísérleti tanulmány átfogóbb témákról, melyek jól mutatják, milyen központi téma maradt a szórendi kiemelés, s milyen nyerő a szemmozgás mérés. Az elméleti munkák erőnye, hogy kerülnek a belterjes nyelvészetet, s így a pszichológusok számára is hozzáférhetőek. Gazdag anyagot kap az olvasó.

Bartha Csilla (szerk.): *A többnyelvűség dimenziói: Terek, kontextusok, kutatási távlatok.* Általános Nyelvészeti Tanulmányok XXVIII. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2016, 372 oldal, 3990 Ft

A 20 tanulmány a mai többnyelvűség szociolingvisztikai kérdéseire keresi a választ. A szociálpszichológus és a pszicholingvista számára is izgalmas témákat jár körül, mint a nyelvi újraélesztés, a bevándorlók nyelvi helyzete, kis népek a soknyelvű világban, a jelnyelv többnyelvűségi kontextusai. A tanulmányok egy része konkrét hazai empirikus munka, például az iskolai roma nyelvi diszkriminációról.

PSZICHOLÓGIATÖRTÉNET

Araujo, Saulo de Frejitas: *Wundt and the philosophical foundations of psychology. A reappraisal.* Berlin, Springer, 2016, xxii + 254 oldal, 99,99 EUR

A pszichológiatörténet-írásban is fontos vissza-visszatérni a gyökerekhez. Wundtval ez többször megtörtént, gondoljunk csak Danziger és Kusch a kísérletezés szociális újraértelmezését hozó munkáira az utóbbi évtizedekben. A brazil pszichológiatörténész újraelemzése a klasszikus pszichológiatörténet-írási erényekkel él módszertanilag. Éveket töltött az archívumokban Heidelbergben és Lipcsében, a könyvek mellett a kéziratokat és Wundt levelezést is feldolgozta. Két új mozzanatot emel ki mindezek alapján. A filozófia Wundt munkásságában központi jelentőségű volt. A korai, Helmholtz ihletésű a tudattalan következtetésekkel operáló felfogását a tudatlélektani koncepció egy (új)kantiánus fordulatnak megfelelően váltotta fel. Ebben az értelmezésben a néplélektan sem valami másodlagos rátét: „a néplélektan kettős szerepet játszik Wundt vállalkozásában. Egyrészt a kísérleti vagy egyéni pszichológia szükségzerű kiegészítése az emberi elme egyetemes keresése közben. Másrészt a történetfilozófia egyik alapja, mely a természetfilozófia és a szellemfilozófia egységesítése révén egy végső világnézethez vezet el” (190. o.). Ez a világnézet egy sajátos szellemi önfejlődés, mely értelmezni tudja az appercepció egyén feletti meghatározóit. Araujo pszichológiatörténésztől szokatlan módon az egésznek ad egy jelenközpontú értelmezést is. Wundt elemzése arra mutat, hogy a történeti elemzés fontos a mai pszichológia filozófiai alapjainak feltárásához is.

SZOCIÁLPSZICHOLÓGIA ÉS KULTURÁLIS PSZICHOLÓGIA

Lévi-Strauss, Claude: *De Montaigne à Montaigne*. Paris, EHESS, 2016, 92 oldal, 8 EUR

A 2009-ben, 101 éves korában elhunyt francia antropológus 1937-es és 1992-s előadásából készült átiratok az antropológia gondolati mintáiról. Montaigne mint a korai amerikai útirajzok csodálójá kerül a képbe, az emberi változatokra rácsodálkozó filozófus. Az emberi gondolkodás egyetemes mintáinak elemzése révén híressé vélt antropológus itt a kulturális evolucionizmus lekezelő attitűdjének kritikusa, aki arra mutat rá, hogy többféle emberi változat van, s a 'primitívek' nem a mi kultúránk előfokai, hanem későbbi változások által elfedetlen állapotok őrzői. Közülük kiszolgáltatottak azok, amelyek elszigeteltek, mégoly kifinomultként is, mint például Mexikó ősi kultúrái.

Pinker, Susan: *The Village Effect. Why Face-to-Face Contact Matters*. London, Atlantic Books, 2015, 418 oldal, 10,99 GBP

A kanadai pszichológus és sikeres kolumnista második sikerkönyve. Az első a *Sexual paradox* címmel 2008-ban a nemi különbségek pszichológiáját elemezte. Susan Pinkernek ez a könyve is a nagy tapasztalatú, kiváló mesélő és gondos stilisztá újságíró s az érzékeny tanácsadó pszichológus érényeit ötvözi. (Nem névrokonságról van szó, Susan a szintén kiváló stilisztá Steven Pinker húga.) A könyv érvelése egyszerű. A mai virtuális kapcsolatok dominálta világban is emlékeznünk kell arra, hogy a valódi szemtől szembeni kapcsolatok fontosak és éltetőek. Éltetőek szó szerint is. Pinker kilenc témát jár körül, ezek közül az első kettő szerint a kapcsolatok segítik a krónikus betegek túlélését, s szerepet játszanak abban is, hogy sokáig élünk-e. A kapcsolatteremtés 'női elemének' fölényét Pinker bátran képviseli a radikális feminista legendákkal szemben. A személyes kontaktusok nem meglepő módon szerepet játszanak a párkeresésben is, a találkozó fontosabb, mint maga az ahhoz vezető internetes randevúkereső program. Igazán érdekesek a gyermeknyelvi fejlődés meghatározóiról szóló részek. A szókincs fejlődésében sokkal fontosabb a mesélés, mint a kutyák világa. Ezt minden nagymama tudja. Az azonban valóban új távlatokat nyit, amint Pinker bemutatja, hogyan alakult ki egy gyermekorvos-gondozói hálózat arra, hogy a mesekönyveket az orvosi vizsgálatok közben becsempésszék a szegény és iskolázatlan családok életébe. A könyv főszövege esszéisztikus. Ugyanakkor a gazdag jegyzetek mindenütt megadják az irodalmat. Minden téma személyesített, szinte bosszantóan követik a mai sztorozós amerikai ismeretterjesztő sablont. A sok anyagból kibontakozik egy tanácsrendszer is: Beszélj a szomszédokkal! Az elektronikát csak szervezésre használd, a fontos dolgokat beszélj meg! Legyenek változatosak a kapcsolataid! Kisgyerekek számára biztosítsd a személyes kapcsolatokat! A digitális közepette küzdj a személyes kapcsolatokért, iskolában, orvosoknál, üzletben egyaránt!

Pléh Csaba, CEU